

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

مجموعه بیانات حضرت آیت الله العظمی خامنه‌ای (مد ظله العالی)
درباره مهارت‌ها و فنون تحلیل سیاسی

رَحِمَ اللَّهُ امْرَأً تَفَكَّرَ فَاَعْتَبَرَ وَ اعْتَبَرَ فَاَبْصَرَ

رحمت خداوند بر کسی که اندیشه کند و عبرت گیرد، و عبرت بگیرد و بینای به امور شود.

نهج البلاغه: خطبه ۱۰۳

دفتر مطبوعاتی مجلس شورای اسلامی

ضرورت تحلیل سیاسی

۱۲

۱۲ چرا باید جوان انقلاب اسلامی قدرت تحلیل داشته باشد؟

۱۳

چگونه میتوان تحلیل درستی داشت؟

۱۴

"توصیف"، "تفسیر" و "تحلیل" سیاسی چه تفاوتی با یکدیگر دارند؟

۱۴

تحلیل سیاسی رو شمنند چه کاربردهایی دارد؟

گفتار اول

۱۶

۱۶

مقدمات تحلیل سیاسی

۱۸

۱. جهان بینی توحیدی

۱۹	۲. درک پیچیدگیهای شرایط زمانه
۲۰	۳. کسب آگاهی دینی و تاریخی
۲۰	۳-۱. تعمیق معرفت دینی بوسیله انس با قرآن و ادعیه
۲۰	۳-۲. مطالعه‌ی دقیق زندگانی پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله)
۲۱	۳-۳. مطالعه‌ی تاریخ معاصر
۲۲	۴. توجه به خودسازی معنوی
۲۲	۵. آزاداندیشی
۲۳	۶. شجاعت در فهم
۲۳	۷. توجه به خطوط قرمز
۲۳	۷-۱. مواضع خلاف قانون
۲۴	۷-۲. رفتارهای قبیله‌گرایانه
۲۴	۷-۳. مواضع خلاف وحدت
۲۴	۷-۴. دوری از مواضع خلاف آرامش
۲۵	۷-۵. مواضع دشمن شادکن

۲۶

گفتار دوم

۲۶	مهارت‌ها و فنون تحلیل سیاسی
۲۸	الف: موارد ایجابی
۲۸	۱. کل‌نگری (مشاهده مجموعه واقعیات با هم)
۲۹	۲. ملاحظه نسبت آرمانها و واقعیتهای آنها
۳۰	۳. ملاحظه نسبت تکلیف و نتیجه

۳۰	۴. لحظه‌شناسی
۳۱	۵. تحلیل همزمان نقاط قوت و ضعف در مسائل
۳۲	۶. التزام به شاخصها
۳۳	۷. مفهوم‌سازی و توجه به دلالت الفاظ بر معانی
۳۴	۸. تأمل در افکار بازیگران سیاسی
۳۴	۹. اصلی و فرعی کردن مسائل
۳۵	۱۰. شنیدن همه‌ی سخنان و انتقادات و انتخاب بهترین
۳۶	۱۱. شناخت نقشه دشمن
۳۸	ب: موارد سلبی
۳۸	۱. عدم برخورد سطحی با مسائل
۳۹	۲. پرهیز از واقعیت‌پنداری
۳۹	۳. پرهیز از لجاجت
۴۰	۴. پرهیز از مغالطه‌گری
۴۰	۵. عدم پیشداوری و نگاه جانبدارانه
۴۱	۶. پرهیز از آسان‌پنداری
۴۲	۷. راحت طلب نبودن
۴۲	۸. تردید نکردن
۴۲	۹. پرهیز از عصبانیت
۴۳	نتیجه‌گیری: الگوی تحلیل سیاسی روشمندان از منظر رهبر معظم انقلاب اسلامی

۴۴ **ضمیمه ۱: مذاکره با آمریکا**

۶۶ **ضمیمه ۲: تحلیل کلان انقلاب اسلامی**

مقدمه

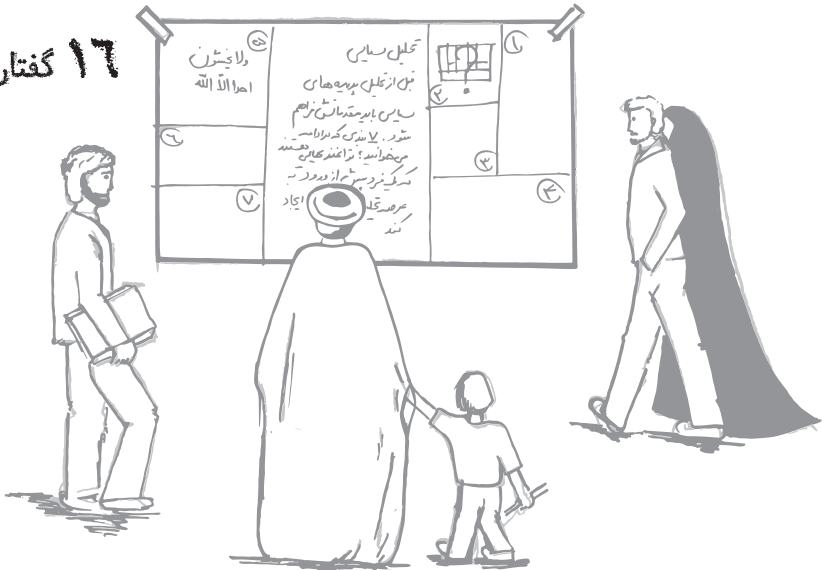
ضرورت تحلیل سیاسی

۱۳

مقدمات تحلیل سیاسی

۱۶ گفتار اول

گفتار دوم

مهارت‌ها و فنون تحلیل سیاسی

۶۶

ضمایم

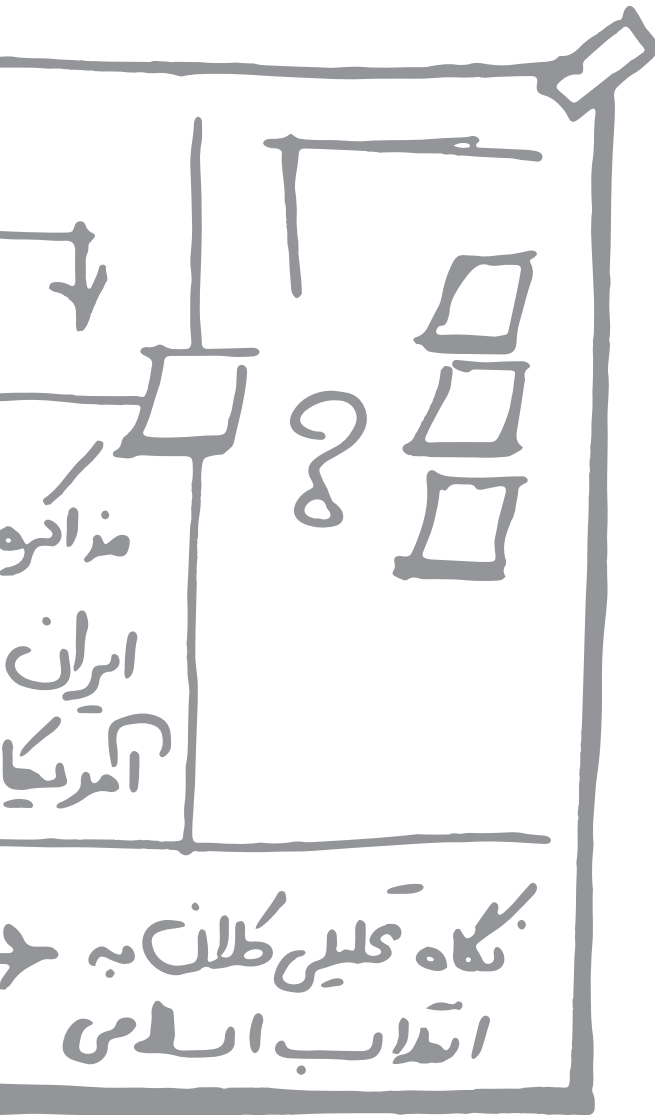
۶۶

تحلیل کلان
انقلاب اسلامی

۴۴

مذاکره
با آمریکا

آن چه پیش رو دارید، تلاشی است مبتنی بر منظومه‌ی فکری حضرت آیت‌الله خامنه‌ای با هدف ارائه‌ی روشی منسجم و منطقی برای تحلیل مسائل و پدیده‌ها در چهارچوب تحلیلی انقلاب اسلامی. عنصر «روش» در تحلیل سیاسی از آن جهت اهمیت می‌یابد که افراد را از نخستین گام تحلیل - یعنی حساسیت نسبت به مسائل و جمع‌آوری اطلاعات لازم درباره‌ی ابعاد آنها- تا جمع‌بندی و استنتاج از اطلاعات گردآوری شده یاری میکند و ذهن آنها را انسجام می‌بخشد. البته منظور این مجموعه به‌هیچ‌وجه نگاهی خشک، فرآیندی و مهندسی شده به «روش» به مثابه یک تابع ریاضی نیست. حتی شاید نتوان مرزبندی و توالی زمانی خاصی بین مراحل فوق‌قائل شد، اما تلاش شده تا مقومات اصلی روش‌شناختی تحلیل سیاسی که رهبر انقلاب اسلامی در لابه‌لای بیاناتشان نسبت به آنها متذکر شده‌اند، جمع‌آوری شود. مجموعه‌ی حاضر، در قالب یک کتاب کار و در دو گفتار و دو ضمیمه تنظیم شده است. فصل نخست به مقدمات و پیش‌نیازهای ضروری جهت کسب آمادگی‌های لازم برای تحلیل سیاسی پرداخته است. این فصل در حقیقت ویژگی‌های کل‌نگرانه‌ی روحی، ذهنی و رفتاری یک عنصر متفکر و فعال سیاسی را

برشمرده است؛ ویژگی‌هایی که بدون کسب آنها توان تحلیل سیاسی در مسائل جزئی و عینی از او سلب میشود. فصل دوم در دو بخش ایجابی و سلبی، گام‌ها و بایسته‌های یک تحلیل سیاسی خوب و متقن را مشخص ساخته است.

در بخش ضمیمه نیز دو نمونه از تحلیل‌های رهبر انقلاب اسلامی از دو موضوع «مذاکره‌ی ایران و آمریکا» و «نگاه تحلیلی کلان به انقلاب اسلامی» به منظور تمرین خوانندگان و تطبیق نکات روشی مذکور در متن کتاب با تحلیل‌های صورت گرفته توسط رهبر انقلاب ارائه شده است. برخی موارد نیز به صورت مثال‌هایی حل شده در پیش روی خوانندگان محترم قرار گرفته است.

ضرورت تحلیل سیاسی

چرا باید جوان انقلاب اسلامی قدرت تحلیل داشته باشد؟

"تحلیل سیاسی" از مباحث مهم و رایج در علوم اجتماعی و سیاسی است و هر کدام از مکاتب و گونه‌های اندیشه‌ای از زاویه‌ی نگاه خود به آن نگرسته‌اند. جامعه‌ای که خود را ملزم به "تفکر" درباره‌ی پدیده‌های سیاسی میدانند، نحوه‌ی صحیح تفکر در مورد این پدیده‌ها نیز برایش مهم خواهد بود، زیرا بر پایه‌ی تحلیل پدیده‌های سیاسی و اجتماعی است که انسان به قضاوت می‌نشیند، تصمیم می‌گیرد و عمل می‌کند.

«اگر ملّتی قدرت تحلیل خودش را از دست بدهد، فریب و شکست خواهد خورد. اصحاب امام حسن (علیه‌السلام)، قدرت تحلیل نداشتند؛ نمیتوانستند بفهمند که قضیه چیست و چه دارد میگذرد. اصحاب امیرالمؤمنین (علیه‌السلام)، آنهایی که دل او را خون کردند، همه مغرض نبودند، اما خیلی از آنها -مثل خواجه- قدرت تحلیل نداشتند. قدرت تحلیل خواجه ضعیف بود. امیرالمؤمنین (علیه‌السلام) میفرمود: «ولا یحمل هذا العلم الا اهل البصر و الصبر» (نهج البلاغه: خطبه ۳۷۱)؛ اول، بصیرت، هوشمندی، بینایی، قدرت فهم و تحلیل، و بعد صبر و مقاومت و ایستادگی. «(۷۰/۱/۲۶)

از طرفی با توجه به گستره‌ی چشمگیر منابع و رسانه‌های خبری و تحلیلی که می‌کوشند رویدادها

و پدیده‌ها را از زاویه‌ی نگاه و منافع خود تحلیل کنند، داشتن روش درست تحلیل پدیده‌های سیاسی و اجتماعی، ضروری به نظر می‌رسد. این امر در الگوی مردم‌سالاری دینی - که در آن سیاست جزئی از زندگی عمومی است - اهمیت ویژه‌ای دارد.

«بله؛ اگر حکومت استبدادی باشد، میشود. حکومت‌های مستبد دنیا صرفه‌شان به این است که مردم سیاسی نباشند؛ مردم درک و تحلیل و شعور سیاسی نداشته باشند. اما حکومتی که میخواهد به دست مردم کارهای بزرگ را انجام دهد، نظام را میخواهد با قدرت بی‌پایان مردم به سرمنزل مقصود برساند و مردم را همه چیز نظام می‌داند، مگر مردمش به خصوص جوانان، و بالاخص جوانان دانشجویی - میتوانند غیر سیاسی باشند؟! مگر میشود؟! عالم‌ترین عالم‌ها و دانشمندترین دانشمنداها را هم اگر مغز و فهم سیاسی نداشته باشند، دشمن با یک آبنبات تُرش میتواند به آن طرف ببرد؛ مجذوب خودش کند و در جهت اهداف خودش قرار دهد. این نکات ریز را باید جوانان مادر درک کنند.» (۷۲/۸/۱۲)

چگونه میتوان تحلیل درست داشت؟

برای تحلیل درست یک پدیده‌ی سیاسی، باید روش و منطق درست داشت. "الزام روشی" به عنوان یک شاخص مهم در مباحث روز علمی مرتبط با "تحلیل سیاسی" مورد توجه جدی است. روش در یک عبارت اصطلاحی میتواند مبتنی بر سه گزاره باشد: ۱. مجموعه‌ی راه‌های کشف مجهول، ۲. مجموعه‌ی قواعد هنگام پژوهش، ۳. مجموعه‌ی ابزار و فنون جهت حل مجهول.

"توصیف"، "تفسیر" و "تحلیل" سیاسی چه تفاوتی با یکدیگر دارند؟

"توصیف سیاسی" بررسی و بیان یک رویداد است به صورت سطحی و بیان واقعیت، آن گونه که هست. در واقع توصیف سیاسی گزارش دقیق از چگونگی و روند رویدادهای سیاسی است و لذا به حریم علت‌ها راه پیدا نمی‌کند. "تحلیل" در تحلیل سیاسی به معنی شکستن کل - و نه کلی - به قسمت‌های مختلف به منظور تعیین ماهیت آن است. پس تحلیل سیاسی ناظر بر این است که پدیده یا رویداد سیاسی به عنوان یک کل در نظر گرفته شود، آن گاه آن پدیده به اجزاء و واحدهای کوچک‌تر تقسیم گردد، سپس این اجزاء بررسی شود و پس از آن نیز ارتباط اجزاء با یکدیگر و همچنین در رابطه با کل پدیده مورد توجه دقیق و منطقی قرار گیرد.

اما "تفسیر سیاسی" مقوله‌ی دیگری است. تفسیر به معنی رسیدن به استنباط درباره‌ی روابط بین متغیرهای مورد مطالعه و استخراج نتایج این روابط به معنی یافته‌های حاصل از تحلیل است. به عبارتی، تفسیر سیاسی بر پایه‌ی یافته‌ها و نتایج حاصل از تحلیل درباره‌ی روابط مورد مطالعه است و لزوماً درباره‌ی این روابط پدیده‌ی سیاسی نتیجه‌گیری می‌کند. لذا گفته‌اند که "تفسیر" مقصود تحلیل است.

از آن چه که گفته شد، این مهم به دست می‌آید که تحلیل سیاسی، ضمن تفاوت با توصیف و تفسیر سیاسی، دارای روش خاص خود است و به همین دلیل است که در سطوح بالای دانشگاهی و در رشته‌های مهم جامعه‌شناسی و علوم سیاسی به آن توجهی ویژه دارند. این الزام روشی، رشته‌های مذکور را کاربردی می‌کند.

تحلیل سیاسی روشمند چه کاربردهایی دارد؟

تحلیل سیاسی روشمند می‌تواند به ارتقاء آگاهی، بینش و بصیرت جامعه کمک شایانی کند. با این ابزار است که فرد در جامعه ضمن شناخت منطقی و صحیح پدیده‌های سیاسی، در فضای غبارآلود فتنه و در هنگام درهم‌آمیختگی حق و باطل، می‌تواند گرفتار حیرت نشود و در لحظات حساس که باید نقش تاریخی و تکلیف شرعی خود را انجام دهد، قادر باشد با استفاده‌ی مناسب از ابزار و فنون تحلیل سیاسی، به تصمیمی مناسب، دقیق و صحیح برسد. در این کتاب، "فن تحلیل سیاسی روشمند" از منظر نظام اندیشگی و عملی حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (مدظله‌العالی) مورد توجه

قرار گرفته است. این الگو برآمده از توصیه‌های حضرت آیت‌الله العظمی خامنه‌ای (مدظله‌العالی) برای تحلیل پدیده‌های سیاسی است و سعی شده با نگاهی کاربردی و مهارت‌افزا، دو بُعد اصلی "قدرت تحلیل سیاسی" روشن شود. ابتدا مسائل ذهنی که مقدمه‌ی تحلیل سیاسی هستند، به عنوان گام اول مورد توجه قرار گرفته است. در گام دوم نیز به فنون تحلیل سیاسی به عنوان یک مهارت در امر تحلیل سیاسی توجه شده است. عدم توجه به هر کدام از این دو، به گونه‌ای باعث اشتباه در فهم و تحلیل پدیده‌ها و نهایتاً انحراف و اشتباه در قضاوت، تصمیم‌گیری و رفتار خواهد شد.

حسن الگوی "روش تحلیل سیاسی"، در آن است که از تجارب علمی و عملی حوزه‌ی امر سیاسی در آن بهره‌گیری کامل صورت گرفته و سبب شده تا لوازم فهم و تحلیل پدیده‌های سیاسی و اجتماعی بهتر از روش‌های مرسوم مطرح شده برای جامعه فراهم آید.

عباس علی رهبر

استادیار گروه علوم سیاسی دانشگاه علامه طباطبایی